

КӘДІМГІ

СӘБЕН

КӘДІМГІ СӘБЕН

СӘБИТ МҰҚАНОВҚА
АРНАЛҒАН ЖЫРЛАР

1940 – 2005

Алматы

«Дәуір»

2008

Сәбит Мұқанов
және С. Мұқанов
А. Петров

ББК 83. 3 (5 Қаз)

К 24

Алматы қаласының Мәдениет басқармасы
С. Мұқанов пен Ғ. Мүсіреповтің мемлекеттік
әдеби-мемориалдық мұражай кешені

Құрастырған, алғы сөзін жазған әрі
жауапты редакторы Әділғазы ҚАЙЫРБЕКОВ

Кәдімгі Сәбен. С. Мұқановқа арналған жырлар.
Құраст. Ә. Қайырбеков. – Алматы. ЖШС РПБК
«Дәуір», 2008, – 192 б.

ISBN 978-601-217-045-0

Қазақ әдебиетінің классигі, академик-жазушы Сәбит
Мұқановтың асыл бейнесі оның өмірі мен шығармашылығына
тәнті болған замандас жыр жүйріктерінің, қарапайым
оқырмандарының арнау өлеңдерінен де көрініс тапқан. Жинаққа
топтастырылған өлеңдер әр жылдарда, әр кезеңдерде жазылған.
Уақыттың табы, заманның лебі, мезгілдің бояуы бар.

ББК 83. 3 (5 Қаз)

45739

4603020000

К -----

00 (05)-08

ISBN 978-601-217-045-0

МТММЛА

«Құрмет»

8005

@Кәдімгі Сәбен, 2008

Северо-Казахстанская
областная библиотека
им. С. МУКАНОВА
г. Петропавл

СӘЛЕМ СӨЗ

Қазақ поэзиясында арнау өлеңдердің де алатын өз орны бар. Арнау өлеңдердің сонау көне түрік сарындарынан тамыр тартатынын бағамдай отырып, ХҮ–ХІХ ғасырлардағы қазақ халық лирикасы, жыраулар поэзиясы тұтастай алып қарағанда арнау өлеңдердің асыл-ақықтарына тұнып тұрғанын аңғарамыз. Арнау өлеңдерді ауыз әдебиетінен де, кейінгі жазба әдебиетінен де молынан ұшырастырамыз. Арнау өлеңді Байрон да, Пушкин де жазған, Абай да, Мағжан да жазған. Арнаудың арнасы кең. Арнау өлең жазбаған ақын бар ма екен...

Қазақ поэзиясында жеке тұлғаларға өлең арнау дәстүрі ХХ ғасырда да кең көрініс тапты, ХХІ ғасырда да жалғасты болуда.

Өмір бақи шумақ-шумақ жыр шашуға оранған алыптардың бірі – қазақ әдебиетінің классигі, академик-жазушы Сәбит Мұқанов еді. 50-60-70 жылдық мерейтойларында ол арнау өлеңдерді өз құлағымен естіп, өз көзімен оқып, жылы сөзге жаны жадыраса, 80-90-100 жылдық мерейтойларында оқылған арнау жырлар оның рухына бағышталды. ЮНЕСКО шешімімен ұлықталған 100 жылдық мерейтойына арнайы мүшәйра да өткізілді.

М.Әуезов 1946 жылы «Жолы кең жазушы» деп мақала жазғанда Сәбең әлі елуге де толмаған екен-ау. Өзі «Жол таптым бар қазақтың жүрегіне!» деп қалай батыл айтқан! Шынында да өз халқының шын ықыласына бөленген азаматқа ғана жырдан ағыл-тегіл алғыс-рахмет жауса керек.

ХХ ғасырда ең көп оқылған жазушы, қазақ қауымына кең танылған, әрбір оқушы, малшы, механизатор, мұғалім, дәрігер, инженерлердің сырласы болған, мұңдасы болған жазушы Сәбең – Сәбит Мұқанов еді ғой. Сондықтан оған хат таныған бүлдіршіннен бастап, аңыз-абыз қарияларға дейін жыр арнаған. Қатарлас, қаламдас, қанаттас ақын аға-інілері де халқының сүйіспеншілігіне бөленген жазушыға деген ыстық ықылас-құрметтерін жырмен өрнектеп жеткізуге жарыса атсалысқан.

Қазақ жазба поэзиясындағы арнау өлеңдердің табиғаты күрделі, алуан қырлы. Көбіне ақындар өлең арнаған адамымен сырласуға, ой-арманын бөлісуге, тіпті, іштегі шер-мұңын жеткізуге де ұмтылатынын байқаймыз. Сәбит Мұқанов өзі де ақын, жазушы болғандықтан, оған өлең арнаушы ақынға қойылар талап та жоғары

болмақ. Дегенмен, арнау өлеңдердің бәрі бірдей інжу-маржан деуден аулақпыз. Рас, арнау өлеңдердің бәрінің басын жинақтап, іріктеп, сұрыптап ұсынғандағы мақсат, осы туындылардың өзін салыстыра қарап, сана сүзгісінен өткізіп, Сәбеңнің сом тұлғасын жасауға қаншалықты септігі тиіп тұрғанын оқырманның өзі анықтар деген ой.

Бір көңіл аударарлық жайт, өлең арнаушы ақындар Сәбит Мұқановқа деген ізет пен ілтипатын алуан түрлі тақырыптық, мазмұндық, түрлік ізденістер арқылы жеткізеді. С.Мұқановтың адамгершілік, шығармашылық ғұмырбаянының іздері айқындала түседі. Мінез қырлары, кісілік болмысы ашыла түседі.

Зерттеушілер арнау өлеңдердің сынар диалог екендігіне жиі назар аудартады. Егер өзіне арнаған әрбір өлеңге Сәбең де өлеңмен жауап қатып отырса, қалай болар еді?! Әлемде теңдесі жоқ айтыс өнеріміздің бастауы сол сұрақ-жауап түріндегі өлеңмен тіл қатысу ғой! Кезінде Ахмет Байтұрсынұлының арнау өлеңдерді – сұрай арнау, зарлай арнау, жарлай арнау – деп үшке бөлуі бекер емес.

Қазіргі қазақ поэзиясында арнау өлеңдердің небір үздік үлгілері бар. Соның табиғатын тану, ғибрат тұту, рухани ләззат алу да бір ғанибет.

Ғабит Мүсіреповтің сөзімен айтқанда: «Жазушы Сәбит Мұқановтың колынан туған еңбектер өз алдына бір энциклопедия». Ал сондай күрделі де кесек тұлғаның бейнесін ақындар жырмен қалай сомдап шыққанына осы арнау өлеңдер жинағын оқып шығып баға берерсіз, ойлы оқырман!

Әділғазы ҚАЙЫРБЕКОВ,
С.Мұқанов пен Ғ.Мүсіреповтің мемлекеттік
әдеби-мемориалдық мұражай кешенінің директоры,
филология ғылымдарының кандидаты.

1940 - 1949

Қасым АМАНЖОЛОВ

СӘБИТКЕ

Ішімде жанар таудай жатыр жырым,
Ұшқындап, іште қайнап, сұрапылым,
Көрерсіз соның бұрқап атылғанын,
Жаңғыртып жан түкпірін, ойдың шыңын.
Өлеңнің қаптатармын отты селін,
Толассыз топанындай ертегінің.
Білерсіз кім екенін сонда, Сәке,
Бұл күнде от шайнаған тентек інің.
1942 ж.

АҚЫНДАР БЕСЖЫЛДЫҒЫ

(Достық әзіл)

“Сұлушаш” қашты шошып “Ақ аюдан”,
Сәкең жоқ қашқан қызды соңынан қуған.
Сырласып Асқар, Темір, Балуанмен,
Сәкеңнің жүрген жері күнде думан.
“Сөз – советтік Армия” сапын құрған,
“Біздің заман батыры” мына тұрған.
“Есілдей” есіп жатқан көңілі бар,
Сәкеңе өкпелейтін “қай антұрған?”
1945 ж.

Есенби ОМАРОВ

СӘБИТКЕ

Оқысам тәтті жырың көңілім тасып,
Самалдай шалықтаймын белден асып.
Кешегі жалшы Сәбит, қойшы Сәбит,
Бүгін жүр нұрлы өмірде алшаң басып.

Халықтың бұлбұл ұлы, акын аға,
Тағы да шарықтай түс қанат қаға.
Советтік поэзия мұрасы боп,
Әлі де туа берсін жырлар жаңа.
1947 ж.

1950 - 1959

Жақан СЫЗДЫҚОВ

СӘБИТКЕ

Елу жыл келді елендеп,
Қырауын қара, сақалдың.
Үміт етіп сенен көп
“Кәдімгі Сәбит” атандын.

Жүрегіңнен жыр тасып,
Жорғалай басты қаламың.
Тұлғасымен ұштасып
Советтік ұлы заманның.

Ақтарып алтын сырынды,
Көсемнің қолын ұстадың.
Тұңғыш жазған жырынды
“Басылсын!” – деді Сталин!

Жылжыды жылдар, зырлады ай,
Келіп те қалдың елуге.
“Шашың – январь, көңілің – май”
Кәдімгі Сәбит елуде.

Бер, қолынды тағы да
Білдірдік достық көңілді.
Елдің жасап бағына
Бақытты бол, өмірлі!

1950 ж.

Ғаббас ЖҰМАБАЕВ

СӘБИТ АҒАЙҒА

Жас, албырт жүрегімді шаттық кернеп,
Алдына асқақ жыршы келдім, аға.
Тапсырды Сізге айрықша сәлем бер деп,
Алтын Арқа, бакытты қала, дала.

Мұхиттай терең ойдың арнасына,
Бұлақ боп осы азғантай ақсын жырым.
Мәңгі өшпес қасиетті Парнасыңа
Үздіксіз бакыт күні төккен нұрын.

Шығандап шыңға өрлеп шықсын даңқын,
Адам жанын тебірентіп сөзің асыл.
Сені де хұрметтейді туған халқын,
Мадақтап еске алады талай ғасыр.

Қызыл туға бөленген еңбегіңнің
Жеңісі жылдан-жылға тассын шалқып.
Қасиетті керуені келер күннің
Тың жолмен алға тартсын жырынды артып.
1950 ж.

Қасым АМАНЖОЛОВ

Тынданыздар, артқы іні, алғы аға;
Жеңгейлерден жырым бүгін, ал баға.
Арналады жүрегімнің бұл күйі,
Мұқанова Сәбитовна Жаннаға.

Кіп-кішкене балапаны Сәкеннің,
Шақырыпсың тойына сен әкеңнің,
Түсінемін бақытыңды, қарағым,
Қолда барым – осы өлеңді әкелдім.

Сәкен, Мәкең арасында өскен гүл,
Саған лебін тигізсін де дос көңіл,

Жайқалғын, өс, жақсы әкенің ұрпағы,
Сақтап, жаттап, жыр қуатын өс те біл.

Бұл ағанның аз сыйлығын мол сана,
Мол сыйлықтар үйлеріңе толса да;
Келші, достар, алшы тосты, ішелік,
Жанна алдында ұятырақ болса да.

1950 ж.

Сырбай МӘУЛЕНОВ

СӘБИТКЕ

Ерттеп мініп елуді,
Жүзге тартып жөнелдің.
Жырмен тербеп еліңді,
Махаббатқа бөлендің.
Қар жамылған шыңдардай
Көріскенде жүзбенен.
Жиырма бесте тұрғандай
Бірге аттарсыз бізбенен.
Сол күндерге айнымай,
Жас қалпыңда жетерсің.
Өленді кең жаныңдай
Елге тарту етерсің!

1950 ж.

Мәриям ХАКІМЖАНОВА

АҚЫНҒА

Ой кеудесін серпіп,
Шындық шырқап жөнелді.
Күй сандығын шертіп,
Қуанышқа кенелді.

Салмағы бар сөздерім,
Таразыға тартылып.

Қатарынан өзгенің
Кетпесе де артылып.

Ақын аға атына,
Ұсынылды жүректен.
Еңбек еттің халқына,
Адал, әділ жүрекпен.

Арды ту ғып қолыңа,
Антпен жуып ұстадың.
Коммунизм жолына
Барды жайып тастадың.

Толқынды ұлы Тобылдың
Толқынында жыр төккен.
Тартысында өмірдің
Талай асу жолды өткен.

Октябрьдің таңынан
Қуат алдың, от алдың.
Жарқ етіп, жалшы табынан,
Коммунист, ақын атандың.

Дұшпандарды тіліңмен
Найзаладың, түйредің.
Советтік сара жырыңмен,
Сан жасты алға сүйредің.

Басшы болып сол көпке.
Ақындық туын көтердің.
Еңбегің кетпес құр текке,
Халық сенімін өтедің.

Сондықтан да халық сені,
Ақыным деп мәпеледі,
Елу жылдық мерекенді
Атап өтті совет елі.

1951 ж.

Әбу СӘРСЕНБАЕВ

КӨКТЕМГІ ТАСҚЫН

Жел, дүлей жел, ажылдап дем алады,
Буырқанып бұлт қанатын қағады.
Көкжал толқын күрсінеді дөңбекшіп,
Құлайды да теуіп биік жағаны.

Кейде жарды үнгиді де етектеп,
Жөнеледі үйдей сенді жетектеп.
Шуылдайды кейде аспанға шаншыла
Төмен шөккен бұлтты мұзбен кесектеп.

Ойпаң тұсты омырып та барады,
Сел қаптаған ағыл-тегіл даланы.
Құрау, құрау, құла бие, құлыншак!
Қайда өздері? Сең баспаса жарады!

Бұлт пен толқын кетердей-ақ тоғысып,
Күтірлейді сең толқында соғысып.
Ақын аға, жылқы іздеген жалғызды
Кетпегей тек көктем селі тоғытып.

Кешір, аға, кең тынысты әрқашан,
“Есілінді” жөн болар ед жалғасан.
Алғыстар ек, әдемі бір дастанды
Жана келген жас күштерге арнасан!

Жел, дүлей жел, бұлт жыртылып көктегі,
Мұз шатырлап мөңкиді апайтөстегі.
Түптен терең сапырылған қатерлі
Есілден біз тұрмыз қазір өткелі.

1954-1958 ж.ж.

1960 - 1969

Кенен ӘЗІРБАЕВ

СӘБИТКЕ

Келдің бе, Сәбит, Мария, есен-аман?
Тілектес болып жаттық біз де саған.
Аралап жердің жүзін саяхаттап,
Көрдіндер талай кала, талай адам.

Аман ба, бала-шаға, аймақтарын,
Кілегей сүт бетінде қаймақтарын.
Асылып мойынына, ата-аналап,
Қуанып бота көзін – тайлақтарын.

Ұшады аққу, қаздар көлін аңсап,
Желеді тұлпар туған жерін аңсап.
Өз үйін ұшқан ұя, қандай қызық,
Келгенде алыс жолдан арып-шаршап.

Хат-хабар ала алмадық ала жаздай,
Қалайша болды екен деп, сәлем жазбай?
Еріксіз еске түсед еңбектерін,
Еңкейіп отырғанда қабақ жазбай.

Ден саулық – үлкен байлық, болсақ аман.
Халыққа бейбітшілік болсын заман.
Сыйласып өткізелік бұл өмірді,
Атанбай аттанғанда «жаман адам».
Адамға әркім құмар аты шыққан,
Өзінді көруге әуес жұрт сондықтан.
Тең басып үзеңгіні, ақсақал бол,
Ұқсамай жез бен мысқа таты шыққан.

Сағынып біз де жүрміз келеді деп,
Келіп сәлем шалына береді деп.

Сондағы айтқан өлең әлі есімде,
Қыдырып біздің үйді көреді деп.

Арнайы шақырғаным кеп кетіндер!
Сыбаға бұйырғанын жеп кетіндер.
Көркемжан армияға кетіп қалды,
Бір ақыл Насиқаға деп кетіндер.
Насиқа екеуміз де қашықтадық,
Көжедей күбідегі ашып қалдық.
Көңілді құры өрге айдағанмен,
Кездіктей жанымаған жасып қалдық...
Всеволод РОЖДЕСТВЕНСКИЙ

У ОЗЕРА БАЛХАШ

Памяти Сабита Муканова

Кошмою разостлана Бет-Пак-Дала,
И нет ни единой в ней травки овечьей.
Пустыня, сожженная солнцем дотла,
Вздыхает холмов невысокие плечи.
Остались вдали Ала-Тау хребты,
Повис самолет в вечеряющей сини,
И вот уже смутно горит с высоты
Балхаш — изумруд на запястье пустыни.
Сюда даже горы дойти не могли,
От века с песками солеными в ссоре.
Одна лишь серебряной ниткой Или
Ползет, извиваясь, в зеленом море.
Расстаться с трясинной она не спешит,
Шурша камышами в разливах низинных.
Твои здесь охотились предки, Сабит,
И тратили стрелы колчанов старинных.

Сказал ты, что в зарослях, джунглям сродни,
Стонили тогда комариные орды.
И тигры, бесшумно ступая в тени,
Купали в затонах усаые морды.

Что тайных гнездовий там было не счесть,
А пойма от всплесков сазаньих кипела.
И гуси летели – крылатая весть
О том, что к предгорьям весна подоспела.

Я помню беседы под звездным шатром,
Где месяц обтачивал облака грани,
Тянуло с востока сухим чабрецом
И терпкой полынью забытых преданий.

Когда бы опять эти звезды зажглись
И сели бы мы у костра, как бывало,
Чтоб вновь веселил наше сердце кумыс
И, словно кузнечик, домбра стрекотала!

Но нет ни тебя, ни скитальческих дней,
А степи накрыла туманная Осень...
Вот только стал запах полыни сильнее,
И ветер его издадека доносит.

Тұманбай МОЛДАҒАЛИЕВ

СӘБЕҢЕ

Қазак деген қатар тұрып ұлы атпен,
Еліне тән ұшқыр, қайсар қуатпен,
Сәбең бүгін ең биіктен қарайды,
Күндей көркем күлімдеген шуақпен.

Оянбаған, ұйықтап жатқан бала едім,
Мен естідім көкті кезген әдемі үн.
Ол әдемі үн Сұлушаштың даусы екен
Көкірегіме соны сақтап келемін.

Ботакөзді іздедім мен өмірден,
Ботакөз деп талай қызға телміргем.
Ел басқарып сөз сөйлейді мінбеден
Сұлушаштар, Ботакөздер мен білген.

Сол сұлулар Сәбең жанын күлдірсін,
Мейлі, мейлі бөбек болсын бүлдіршін.
Адам досы ұлы жүрек жазушы,
Қартаймайтын шығар бәлкім кім білсін.

Сондықтан да көрген сәтте Сәбенді
Қайтқанында саяхаттап сан елді.
Жан жоқ дейміз білмейтұғын қазақты
Қазақ жүріп өтті дейміз әлемді.

Қарапайым ол елінің солдаты,
Шыңға шыққан, болдырмаған жолда аты.
Сәбитімен қазақ халқы бақытты,
Сұлу шығар Сәбитімен Алматы.

1960 ж.

Нұрбек СЕЙІЛХАН

СӘБИТ АҒА

Ескенде түнек елге таң самалы,
Жеткенде көптен күткен аңсағаны.
Бұлбұлдай таң алдында Сәбит ағай,
“Жаңа өмір, жаңа өмір” деп жар салады.

Жатқанда “Сұлушаштай” жыр бұлағың,
Сырқырап сай сүйегім қынжыламын.
Бейнесін ескі өмірдің осыдан көр,
Жаңа өмір жайрандатқан құрбыларым.

Дастандар туды, міне, сан алуан,
Сәбеңнің мұқалмаған қаламынан.

Бүгін ол елімдегі бір бәйтерек,
Көгеріп жеміс берген сабағынан.

Тек өзі қара нар боп арқалады,
Қазақтың қырық жылын арқадағы.
Жастар гүл сол себептен ұсынады,
Елімнің ерекше атап барша адамы.

Құттықтап өлеңіммен гүл берейін,
Газетке Сәбеңе арнап жыр берейін.
Қаламы кәрілікпен мұқалмасын,
Жамбылдай жорғаласын жүзге дейін.

1960 ж.

Балғожа ЖҰМАҒҰЛОВ

АЛПЫСТАҒЫ АТАМА

Кез болған жастай тағдыр мазағына,
Көрмеген мойып оның азабына.
Жетімдік таксыретін тартып өскен,
Қарашы бүгін қырдың қазағына.

Өмірден бір минут те қалыспаған,
Өнермен қиялаған, қарыштаған.
Жылытқан жырларымен адам жанын,
Ежелден осы бейне таныс маған.

Халқына тартуы көп, көп істері,
Есепсіз еңбегінің жемістері.
Әкеткен оқырманын еліктіріп,
Жырлары, романы, повестері.

Мазасыз ой-қиялы шарықтаған,
Жырлауға өмір сырын жалықпаған.
Уа, ата, кім таласар өнеріңе,
Сөзіңе кім бар сенің қанықпаған.

Әлемді орап алып сыр тағы да,
Гүлдерін қарай қалды қыр тағына.
Тойында қуаныштан ұрпағыңның,
Оралды жүрегіне жыр тағы да.

Алпысқа ардақтаймын келген, ата,
Қаламың қалай жүйрік желген, ата!
Жаза бер, өмір сырын өрнектей бер,
Айтарым мәңгі жаса елмен, ата!

1960 ж.

Еркеш ИБРАҺИМ

ПОЭЗИЯ МАРШАЛЫНЫҢ БІРІСІН

Күнде бізді сағындырған дауысың,
Жыр бұлытың күнде жауған жауынсың.
Өмірің бар ертегідей таусылмас
Сәбит аға, бейне Көкшетауымсың.

Жаның жалын, жаудыраған көктемсін,
Талай күрес, айқастардан өткенсін.
Көкірегің күлімдеген мың бұлақ,
Сәбит аға, бейне менің Көкшемсін.

Жігерің бір бөгеу бермес ағындай,
Ақ көңілің – жайма шуақ жазымдай.
Ақ пейілің – шалқып жатқан даламдай,
Күйі бұлбұл домбыраның сазындай.
Ақ жүрегің мөлдіреген күлімдей,
Сергек ойың – танның самал желіндей.
Өзіне ұксап Ботакөзін, Бәтесін
Таң атқанша сыр шертеді көз ілмей.

Келем тыңдап сәбиімнен сол үнді,
Келем шарлап солар өскен даламды.
Келем жүзіп мөлдіріне ойыңның
Мадақтаған, ардақтаған адамды.

Сексен көлдің толқынына үнілсем
Сексен тілде күбірлейсің бүгін сен.
Жете алмаймын балағымды түрінсем,
Жете алмаймын жалаң аяқ жүгірсем.

Өлең жырдың бізге ашқан қақпасын
Сонау белде желкілдейді ақ шашың.
Тілегім сол тағы алпыс жыл өткенше
Тарта көрме, тарта көрме ат басын.

Бағбан болып өлең сөзден гүл ектің,
Ғасыр сырын көкірегіңе түнеттің.
Балбыратып нәзік жырын жүректің
Талай жасты балапандай түлеттің.

Өлең сөздің өткелінен өтерде
Суреттеуге өзінді тіл жетер ме.
Алатаудай салмағыңнан жаншылып
Тынық мұхит тебіренбеді бекерге.

Әдебиет әлемінің шыңысың,
Өз еліңнің шежіресі, жырысың.
Талай-талай майдандарда шындалған
Поэзия маршалының бірісің.

1961 ж.

ҰЙҒЫН

ӨЛЕҢНІҢ КӨГІНДЕГІ ҚЫРАНДАЙСЫҢ

Жырларың замананың айғағындай,
Жүрегің махаббаттың қайнарындай,
Ойларың даналардың ойларындай,
Сөздерің өткір алмас айбарындай.

Еліңе дүррі ғауһар жыр арнайсың,
Өлеңнің көгіндегі қырандайсың,
Мойымай болат топшың шығандайсың,

Северо-Казахстан облысының, озған сайын бір армайсың.

областная библиотека

И. С. МУҚАНОВА

Бұл жолың — құтты сапар, нұрлы сапар.
Бұл жолда әсте сені кім мұқатар,
Еліңнің көңілі саған гүлді баһар,
Томдарың сол көңілмен тұрды қатар.

Халқымыз құшақ жайып тұрар саған,
Ал бізден қалауынды шын аңсаған,
Тілесен, айды алқа ғып таға салам,
Емеспін дос дегенде сірә сараң.

Сөз бе екен алпыс деген ер кісіге,
Өзіндей жаны жомарт кең кісіге,
Жүзге жет, жігеріңмен сен күшіңе!
Бұл жырды сол тілектің белгісі де.

1962 ж.

Куанычбек МАЛИКОВ

АҒАҒА

Сыр емес бұл мен тапқан бүгін ғана,
Сізге айтар бір сөзім бар, Сәбит аға.
Асуын алпыс жастың асар кезде
Жақсы сөз, жастық құрмет — бізден баға.

Сен — қазақ, мен — кыргызбын, түбім — туған,
Бақытты бірге алғанбыз қызыл тудан.
Таң нұры көктен жанған Октябрьде
Алатау, Сарыарқаны нұрмен жуған!

Жетіліп Октябрьде жайдың қанат,
Қарманып қан қайданда аштың сабат.
Қолымен большевиктің жауға аттанды
Сендегі батыр мінез, балуан талант!

Тап үшін бала күннен кештің майдан,
Сөзіңмен қара қазақ қайраттанған!
Адамға шындықты айту өзі бақыт
Саған ұқсап халыққа еңбек қылған!

Жасыңнан жақсыға әуес қаныңда бар,
Айнымас әділеттік жаныңда бар!
Заманның “Ботакөзін” өзің жаздың
Жас қазақ әр сөзінен тағлым алар!

Сапарлап алпыс аттап алыс бастың,
Арқанмен халық жүгін арқаластың.
Ұлы іске жас пен кәрі жұмылғанда
Сәке, сен арасында болдың жастың.

Көңілің атаң қазақ көңіліндей,
Өмірің шахтерлердің өміріндей.
Ұлымын мен де өзіндей бір кедейдің
Сондықтан тұра алмаймын сені сүймей.

Басқан жол қалың қазақ сенің жолың,
Халқыңа жеміс берген ақыл-ойың.
Туысқан ел мен жұрттан сәлем айтам
Болғанда 60 жылдық бүгін тойың.

1962 ж.

Жанабай САПАРОВ

ҚАРАҚАЛПАҚ СӘЛЕМІ

О, жырдың Алатауы – акын аға,
Дос, бауыр, әкеміздей жақын аға.
Қарақалпақ көгінің жұлдызындай
Өлкемде жарқырайды атың аға.
“Құтты болсын!” – осы жырым саған,
Тебіренбей қалай жатар туыс қадам?!
Сыйлар ед құшағыңа шоқ-шоғымен
Қарақалпақ өлкесі гүлін саған!
Өзіңсің өлендегі батыр анық
Жырларың жан жайлауын жатыр алып.
Тойыңа мол шашуын төгетіндей
Әму де барады, әне, шалқып ағып.
Мәңгілік жырларыңды бақшам етем!

Құрдас бол жалын жүзді жастарға сен.
Халқыңның пейіліндей жырға жомарт
Алыпқа алпыс, сірә, жас па екен?!

1962 ж.
Кенен ӘЗІРБАЕВ

ІНІМЕ!

Жыл құсы әдебиеттің, ардақты інім,
Өнерге үлес қосқан саңлақты інім,
Халықшыл қарапайым, кіші пейіл
Жарқын жүз, бала мінез, шын жақсы інім.

Сайраған Ұлы Отанға бұлбұл болдың,
Атақты бәйге алған дүлдүл болдың.
Қазақтың қайраткері қаламың бал,
Алпысқа адал жолмен биыл толдың.

Ол күнде торсық едің, саба болдың,
Шапанның етегі едің, жаға болдың.
Еңбегің елге сіңген ер атанып,
Үлкенге іні, жастарға аға болдың.

Партия сом болатпен тағалады,
Ел-жұртың қасиетпен бағалады.
Атағың жер шарына мәлім болып,
Ұл-қыздар үлгі үйреніп ағалады.

1962 ж.
Ғабдіман ИГЕНСАРТОВ

ӨМІР АКАДЕМИГІ

ЖЕТІМ

Ол кезде өгей дүние жан десін бе,
Бір жетім жатты түнде жар шетінде.
Тап сондай өз басымнан өткен шақтар
Менің де әлі күнге қалды есімде.

Кешірген қисығын да, шәлкесін де,
Ананың көрген жоқ ол әлпешін де.
Оранып қу жоқтықтың құндағына
Тап болды шыр еткеннен тар кешуге.
Түскенше күнде байдың тепкісіне,
Келеді – ол өзін жоқ еткісі де.
Әп-сәтте сәби ойы айнып одан
Келеді көз көрмеске кеткісі де.
“Ағайын” дейтіндерден шегіп жапа
Дариға, сол жетімнің жаны қапа.
Толқиды тағы, міне, өйтер болса,
Шіркін-ай, күңіренбей ме қайран апа?
Ойлап ол абзал туыс Ұлтуғанды,
Жас қуат жалын атып, күш бұрқанды.
Кіжініп әлдекімге іштен сыбап
Кеудеде ызалы кек дүбір салды.
Жетімді сыртқа теуіп өгей заман,
Тағдырдың езгісінде өксіді жан.
Сонда да жас үмітін етіп талшық
Жүргенде таяп қалды жұрт күткен таң.
О, шіркін, нелер ауыр күндер өтті,
Жылдарда аласапыран ол ержетті.
Алыстан азаттықтың естіп үнін
Жанына Ленин атын медет етті.

ӨНЕГЕЛІ САЙЫСКЕР

Жеткенде нұрын төгіп сол күткен таң,
“Бастауға бас қойғандай шөлдеген жан”.
Өзінің қатарынан оза тартып
Ой салды сан жалшыға Сәбит ағаң.
Бөгеуін ағытқандай тасып жас күш,
Ол тартты, өрлеп биік өмір басқыш,
Сайысқа түсті “кедей ақыны” боп

“Бауырымдап” күніренгенде кейбір қақпыш.
Кезенген жауынгерлік қару қолда,
Ол шықты әнтек қиыс ұстап солға.
“Әттең” – деп, азу басқан таптық кегі
Жасынан сонша мығым еді онда.

Туғанда келелі сөз – қызып егес,
Ол, сірә, жарты сөйлеп көрген емес.
Бұлтақсыз мойындайтын мүлт кеткенін,
Шақырып секретарь берсе кеңес.

Жарамсақ жан емеспін тегінде мен,
Сәкеңе ерте күннен еліктегем.
Қақпақыл болмау үшін қалжыңқойға,
Дәлелдеп бұл сөзімді берем немен?..

Ең алғаш оқығанда “Сұлушашты”
Сеңгірге ауып мүлде ықыласым.
Ойлаушы ем “аққан жастың сорасы” деп
Көргенде айғыз бетті сұрғылт тысын.

Жүргенде жаздың сейіл-серуенінде,
“Шайтанды көлге” бірде келгенімде.
Алысқан жолбарыспен Алтай құсап
Балаша бұтақ “қанжар” сермедім де...

“Бұзар деп тұнығымды жер тайпағы,
(Қасканың қолын бұлғап өр қайқаңы.)
Нәсерлі бұлтпен сырлас болу үшін
Кеткен бе шыңға шығып көл шайтаны.
Атағы аңыз болған осы көлді,
“Сәкендей сан сұңғыла айтар тағы”.

Деп жазғам, куәм бүгін сол өлеңім,
Шыным бұл, қуған емен сөз желеуін.
Сінлісін жырлаймын деп – “Сұлушаштың”
Көңілдің мінгем талай көк дөненін.

СҰҢҒЫЛА

Ол ақын. Кейінгі ұрпақ сан мұрасын –
Оқыр да, табар талай жан сырласын.
Алтайды аяп кетіп Париж қызы
Егіле төгіпті ғой көздің жасын.

Осындай нелер сұлу берген дастан,
Сұңғыла “Ақ аюдың” сырын ашқан.
Ол шебер – қара сөзден жібек өрген,
Ол көпшіл, көппен бірге бала жастан.

Ол көпке жанмен жақын
Байқап көргем –
Білгірсіп болып-толған емес керден.
Халқының мұрасына, тарихына –
Ол жетік, асыл тасын түгел терген.

Егерде кетсе бойлап баяғыға
Алдына тарих бетін жаяды да.
Қатық қып ұйытады көкейіне
Өзін де қосып сөздің аяғына.

Талдайтын шытырманның соңын ұға,
Шежіре бүгінгіге, бұрынғыға.
Боласың жерді сен де суарғандай,
Ол айтса сонау қалған шығырды да.

Ол ғалым. Сөз бастаса шақпақ тастан,
Соңы кеп атомыңа тоқайласқан.
Арнаға, әлеуметтік академик
Сол жолда басын эппақ қырау басқан.

Емес ол шар тартқан бір күйкі шалың,
Әлі де жас уытты, жаны жалын.
Алдыңғы сапта болып қырық жылдай,
Алпысқа толды биыл осы ғалым.

1962 ж.

Ғали ОРМАНОВ

АҚЫН АҒА, СӘБИТКЕ!

Алдыңғының жөні деп,

Арнады хат ініңіз.

Жүрегінің лебі деп

Жазған сөзін біліңіз.

Бар өмірін бағыштар,

Ол өнерін төгуге.

Өзіңізше қарыштап

Намыстанып желуге.

Талап тасып, күш артар,

Жан сүйсінген зейнетпен.

Сізді әлі де жасартар,

Еңбегіңіз елге еткен.

Халқыңыз да болысып,

Келді, Сәке, бабыңыз.

Ақыл, қайрат толысып,

Тас түйілген шағыңыз.

1962 ж.

Тайыр ЖАРОКОВ

СӘБИТКЕ

Қашан да кеудесінен өлең тасқан

Ақын бұл маған таныс бала жастан.

Қаламын – найза, сөзін – етіп бомба,

Дауылда жауға қарсы араласқан!

Тонының жортуылда шаңын сілкіп,

Жолдарға кедір-бұдыр карамастан,

Болғанша қара шашын қырау шалып,

Асылын аймағына аямастан –